

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM REGULATING INFORMATION SECURITY

Нікітенко О.І.,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Правове регулювання забезпечення інформаційної безпеки є своєрідною характеристикою життєдіяльності людей, суспільства, держави. Головною особливістю є те, що стратегічним ресурсом стає інформація, яка здатна взаємодіяти з матеріальним і духовним світом людини. В умовах становлення інформаційного суспільства в Україні та світі пріоритетне місце серед різних напрямів державного управління посідає управління інформаційною сферою. Фундаментальною основою його здійснення виступають норми права, які покликані врегулювати та впорядкувати відповідні управлінські процеси, забезпечити їх цілеспрямованість, системність, стабільність і збалансованість. У зв'язку із цим удосконалення державного управління інформаційною сферою, підвищення його ефективності безпосередньо залежить від розвитку нормативно-правових засад його здійснення, що зумовлює також необхідність ґрунтовного дослідження їх системи, з'ясування її характерних особливостей. Система інформаційної безпеки є водночас елементом у системі вищого рівня: міжнародного, національного, місцевого. Однак сьогодні низку підсистем, які входять до цієї макросистеми, ще не вивчено на належному рівні, вони не мають комплексного, системного дослідження з виходом на сучасні конструкції та пропозиції. Це стосується проблем інформаційної безпеки в Україні.

Ключові слова: інформаційна безпека, правовий механізм, суспільство, держава.

Правовое регулирование обеспечения информационной безопасности является своеобразной характеристикой жизнедеятельности людей, общества, государства. Главной особенностью является то, что стратегическим ресурсом становится информация, которая способна взаимодействовать с материальным и духовным миром человека. В условиях становления информационного общества в Украине и мире приоритетное место среди различных направлений государственного управления занимает управления информационной сферой. Фундаментальной основой его осуществления выступают нормы права, которые призваны урегулировать и упорядочить соответствующие управленческие процессы, обеспечить их целеустремленность, системность, стабильность и сбалансированность. В связи с этим совершенствование государственного управления информационной сферой, повышение его эффективности напрямую зависит от развития нормативно-правовых основ его осуществления, что приводит также к необходимости основательного исследования их системы, выяснения ее характерных особенностей. Система информационной безопасности является одновременно элементом в системе высшего уровня (международного, национального, местного). Однако сегодня некоторые подсистемы, входящие в эту макросистему, еще не изучены на должном уровне, они не имеют комплексного, системного исследования с выходом на современные конструкции и предложения. Это касается проблем информационной безопасности в Украине.

Ключевые слова: информационная безопасность, правовой механизм, общество, государство.

Rights Information security is a peculiar characteristic of human activity, society and state. The main feature is that information is a strategic resource that is able to interact with the material and spiritual world. In the establishment of information society in Ukraine and worldwide priority among the various areas of governance holds management information area. The fundamental basis for its implementation are the law that are designed to regulate and organize appropriate management processes to ensure their commitment, consistency, stability and balance. In this regard, improving governance information sector, improve its efficiency depends on the development of regulatory and legal framework for its implementation, which leads to, among other things, the need for a thorough investigation of their systems, determine its characteristics. System information security is both an element in the system of higher level (international, national, local). But today a number of sub-systems that are part of the macro, not yet examined at the appropriate level, and have comprehensive, systematic research with access to modern designs and proposals. This applies to information security problems in Ukraine.

Key words: information security, legal mechanism, society, state.

Постановка проблеми. Національна інформаційна політика в державі забезпечується чинними нормативно-правовими актами, у яких визначено верховенство міжнародної норми та національні пріоритети. Інформаційне законодавство визначає загальні права людини, правове регулювання телекомунікацій, права інформаційної інтелектуальної власності тощо.

Стан дослідження. Варто зазначити, що загальні проблеми забезпечення інформаційної безпеки дер-

жави вивчали В. Авер'янов, І. Арістова, О. Бандурка, Ю. Битяк, Р. Калюжний, В. Ліпкан, О. Мозичук. На їх думку, інформаційна безпека держави – це стан її інформаційної захищеності за допомогою спеціальних технічних засобів.

Виклад основного матеріалу. У ХХІ столітті відбулися значні зміни в зовнішньоекономічній діяльності як в Україні, так і в усьому світі. Ці зміни потребують більш якісного підходу до реалізації митної політики в державі. Регулювання правого-

го механізму в інформаційних відносинах у митній сфері України характеризується значними змінами в зовнішньоекономічній діяльності світового суспільства. Вони потребують більш якісного підходу до реалізації державної митної політики щодо національної безпеки держави. Необхідно зауважити, що інформація в митному праві набула важливого статусу як соціального, економічного, інформаційного розвитку суспільства.

Стратегія розвитку суспільства водночас показує, що перемоги досягають ті структури, які накопичують і вмiло розпоряджуються наявною інформацією. У наш час збір та обробка обсягів інформації можливі лише в результаті застосування інформаційних технологій, що реалізується шляхом комп'ютерних інформаційних технологій. Тенденції світового розвитку встановлюють нові завдання, зокрема зі спрощення митних процедур і процедур логістики на території будь-якої країни, зменшення ризиків порушення безпеки людей, громадян, держави, суспільства, для чого створюються комп'ютерні інформаційні системи, функціонально сумісні між аналогічними системами різних країн, а отже, доступні, керовані, безпечні, об'єднані та контрольовані.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює питання інформаційних відносин в Україні, є Закон України «Про інформацію», у якому зазначено, що інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі й навколишньому природному середовищі [1].

Інформація – це відомості про навколишній світ (об'єкти, явища, події, процеси тощо), які зазначають міру наявної невизначеності, неповноти знань, є відчуженими від їх творця та стали повідомленням. Їх можна відтворювати шляхом передачі людям усним, письмовим або іншими способами (за допомогою умовних сигналів, технічних та обчислювальних засобів тощо).

Наприкінці ХХ століття вперше в історії людства основним предметом праці в суспільному виробництві промислово розвинених країн стає інформація. Виникають тенденції неухильного пересування трудових ресурсів зі сфери матеріального виробництва в інформаційну сферу. Початок розвитку інформації в суспільстві припадає на кінець ХХ століття, коли відбулося створення електронно-обчислювальної техніки та значно збільшився обсяг нової інформації в інформаційному праві.

Всесвітня митна організація визнала підходи до прискорення й спрощення митних процедур у своїх програмних документах – Міжнародній конвенції щодо спрощення й гармонізації митних процедур, рамкових стандартах безпеки та полегшення світової торгівлі [2]. Європейська спільнота вбачає шлях до цього в зменшенні розбіжностей між митними процедурами країн світу, практичним засобом реалізації якого є створення системи «Електронна митниця».

Критерії оцінки якості виконання інформаційної справи в Україні можуть та повинні стати складовою оцінки роботи органів держави, забезпечення прав і

свобод людини в інформаційній сфері, сприяти підвищенню ефективності виконання завдань, які покладаються державою на митну службу України. Цілком очевидно, що прискорення та спрощення митних процедур не можуть відбуватися за умови використання старих технологій, заснованих на паперових документах. При цьому на перший план висуваються інформаційні митні технології, основою яких є електронний документообіг. Держави-члени Європейського Союзу прийняли рішення діяти в межах структури «Електронної Європи» – простого й безперервного середовища щодо митних адміністрацій і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

З огляду на це аналогічні завдання щодо втілення новітніх технологій у митну справу ставлять перед собою митні адміністрації багатьох країн Співдружності Незалежних Держав, Азії, Америки та Європи. Також «Електронна митниця» – це не лише утворення декількох країн, це майбутнє митної спільноти світу. Вона є багатофункціональною комплексною системою, яка діє в митних органах країни, поєднуючи інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування, що дає можливість підвищити якість митного регулювання правового механізму в інформаційних відносинах і вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної внутрішньої й зовнішньої безпеки України. Здійснюється це шляхом технологічної підтримки безперервного двостороннього потоку електронної інформації від органів державної влади й правоохоронних органів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних адміністрацій інших держав до митної адміністрації України, впровадження новітніх процедур автоматизації процесів митного контролю, інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності, контролю за переміщенням товарів, а також виконання інших функцій, покладених на митні органи держави [3, с. 243–245].

Україна постійно вдосконалює регулювання правового механізму інформаційних відносин у митній сфері держави та створення власної інформаційної системи. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 р. № 851-IV встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів. Постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» від 24 лютого 2003 р. № 208 встановлено, що одним із пріоритетних завдань розвитку інформаційного суспільства є надання громадянам і юридичним особам інформаційних та інших послуг використання електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», яка забезпечує взаємодію Державної митної служби України з органами виконавчої влади й правоохоронними органами держави.

Державна митна служба України втілює новітні технології регулювання правового механізму інформаційних відносин у митній сфері ще з 1992 р. У 2005 р. почався новий етап роботи з розробки принципів побудови системи «Електронна митни-

ця». Однак організація й проведення цієї роботи потребують єдиного підходу до нормативного врегулювання інформаційних відносин і здійснення митних процедур, а також удосконалення розвитку митних відносин інформаційного права, використовуючи систему «Електронна митниця» з метою забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки країни.

Митні органи держави діють в умовах демократії захисту прав і свобод громадян, інтересів трудових колективів, суспільства й держави відповідно до Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р., яким нормативно закріплено перелік правоохоронних органів, що здійснюють правозастосовні й правоохоронні функції в країні та на які покладаються завдання із захисту конституційного суверенітету, національної безпеки держави й суспільства.

Правоохоронна діяльність Державної митної служби України спрямовується на забезпечення та дотримання митними й державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної та господарської діяльності прав у галузі митної справи.

Правове регулювання в інформаційній сфері митного права в державі здійснюється відповідно до законодавства України та міжнародних договорів. Україна створила свою митну службу, яка є обов'язковою складовою частиною держави.

Державна митна служба України – це єдина загальнодержавна система, що складається з митних органів і спеціалізованих митних установ та організацій. Повноваження митних органів визнається

законодавством України, на них покладається митний контроль, декларування, переміщення й пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України, збирання мита та митних зборів, перевезення й зберігання товарів, які перебувають під митним контролем, дізнання та оперативно-розшукова діяльність.

Розглядаючи аспекти, пов'язані з безпекою інформаційних систем, варто розкрити підходи щодо застосування технічних і програмно-технічних засобів, які реалізують задані вимоги захисту інформації в митній сфері держави. Сукупність заходів і засобів захисту інформації включає програмні та апаратні заходи, захисні перетворення й організаційні заходи. Апаратний, або схемний, захист полягає в тому, що в приладах та інших технічних засобах обробки інформації передбачається наявність спеціальних схем, які забезпечують захист і контроль інформації та контролюють правильність передачі інформації, а також екрануючими приладами, що локалізують електромагнітні випромінювання керівних мережних служб Єдиної автоматизованої інформаційної системи Державної митої служби України.

Висновки. Сутність методів захисних перетворень полягає в тому, що інформація, яка зберігається в системі та передається каналами зв'язку, виключає можливість її безпосереднього використання. Організаційні заходи із захисту інформації містять сукупність дій із підбору й перевірки персоналу, який бере участь у підготовці та експлуатації програм та інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про інформацію : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
2. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (м. Найробі, 9 червня 1977 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_926.
3. Волик О. Митні інформаційні технології : [навч. посібник] / О. Волик, О. Кашеєва, І. Дорда, П. Пашка. – К. : Знання, 2011. – 320 с.